

Tekst 1 De evolutie leert ons geen moraal

De tekst 'De evolutie leert ons geen moraal' kan door middel van onderstaande kopjes in vijf delen worden onderverdeeld:

deel 1: Inleiding

deel 2: Wijdverbreide aannames en hun ontcrachting

deel 3: Hernieuwde theorievorming

deel 4: Pseudowetenschap

deel 5: Slot

- 1p 1 Bij welke alinea begint deel 4, 'Pseudowetenschap'?
- 1p 2 Welke overeenkomst is er in alinea 3 en 4 te vinden tussen opvattingen uit de evolutionaire psychologie en de gedragsbiologie?
Beide wetenschappen
- A benadrukken dat menselijk gedrag verklaard kan worden uit omstandigheden in het verleden.
  - B gaan uit van dominantie bij de man en intuïtieve aandrang tot binding bij de vrouw.
  - C interpreteren menselijk gedrag als het resultaat van langzame biologische evolutie.
  - D verklaren menselijk gedrag door te verwijzen naar parallellen met dierlijk gedrag.

Frans de Waal huldigt volgens de tekst het standpunt dat moreel besef te ontlennen valt aan de natuur.

- 3p 3 Vat de argumentatie van Frans de Waal samen waarmee hij volgens de tekst dit standpunt ondersteunt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 50 woorden.

- 3p 4 Vat het tekstgedeelte van alinea 10 tot en met 12 samen. Neem daartoe onderstaand schema over en vul het in.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 50 woorden.

standpunt	Volgens De Waal is het gedrag van apen een voorbeeld voor de mens.
weerlegging	
conclusie	
aanbeveling	

In alinea 8 tot en met 11 worden drijfveren voor het gedrag van apen aan de orde gesteld.

- 2p 5 Wat is blijkens de tekst de visie van De Waal op deze drijfveren en wat is blijkens de tekst de visie van de auteurs op deze drijfveren? Gebruik geen voorbeelden.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

- 1p 6 Volgens wie verloopt de evolutie alleen geleidelijk?
volgens
A Chomsky
B Dawkins
C De Waal
D Gould

tekstfragment 1

(1) “Op dit moment vindt een kentering plaats. Er is een herwaardering van het verband tussen mens en dier, mede onder invloed van de neurowetenschappen. Die kijken naar de hersenen van een mens en naar de hersenen van een aap en zien dat er geen enkel onderdeel in de mensenhersenen zit dat niet ook in de apenhersenen zit.

(2) Ze hebben onlangs de neuronen geteld in de hersenen van mensen en van apen en het menselijk brein is niet onderscheidbaar van een groot apenbrein. Moderne neurowetenschappers doen experimenten bij ratten op het gebied van angst, liefde, affectie en agressie en trekken dan conclusies over hoe processen van angst en liefde werken bij de mens. Ze trekken de hele dag door lijnen tussen dierlijke hersendelen en menselijke hersendelen en hebben geen enkele moeite met het idee dat misschien bepaalde emoties bij dieren voorkomen.”

*naar: ‘Mens-zijn, wat is dat?’ / interview met primatoloog Frans de Waal door Robert Dulmers
uit: De Groene Amsterdammer, 3 november 2010*

In het tekstgedeelte dat bestaat uit alinea 11 en 12 van tekst 1 wordt een visie verwoord op wat de natuur ons leren kan. Die visie is tegengesteld aan de visie die blijkt uit tekstfragment 1.

2p 7 Geef voor elk van die visies weer welk argument wordt gehanteerd om die te staven.

In alinea 2 van tekstfragment 1 maakt de geïnterviewde gebruik van een specifiek argumentatieschema.

2p 8 Geef aan welk schema dit betreft en beredeneer waarom je de argumentatie al dan niet overtuigend vindt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

Blijkens tekstfragment 1 maken neurowetenschappers gebruik van een specifiek argumentatieschema.

2p 9 Geef aan welk schema dit betreft en beredeneer waarom je de argumentatie al dan niet overtuigend vindt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 50 woorden.

tekstfragment 2

(1) Levinson hoopt dat het uiteindelijk ook mogelijk wordt de geschiedenis van 'taal' te berekenen. Bijvoorbeeld van de talen die buiten Afrika gesproken worden. Levinson: "De standaardhypothese is dat het ontstaan van taal samenvalt met het ontstaan van de 'anatomisch moderne mens'. Die zou zich 60.000 jaar geleden vanuit Afrika over de andere continenten verspreid hebben. Maar ik betwijfel of de enorme diversiteit van talen die je nu buiten Afrika vindt, in 60.000 jaar ontstaan kan zijn."

(2) "Ik kan me ook voorstellen dat andere mensachtigen ook al zoiets hadden als taal. En dat hun taalsystemen van invloed zijn geweest op hoe taal zich in de loop der millenia ontwikkeld heeft. Dus dat contacten tussen de anatomisch moderne mens en andere mensachtigen, zoals neandertalers en denivosa-mensen, ook talige gevolgen hebben gehad."

(3) "Kortom, dat *folks we now might think were not quite us*¹⁾ ook een bijdrage hebben geleverd aan de ontwikkeling van taal."

*naar: Berthold van Maris, 'Hoe oud is de oertaal van alle mensen?
uit: NRC, 16-17 maart 2018*

noot 1 mensen van wie we nu zouden kunnen denken dat ze niet hetzelfde waren als wij

Zowel in alinea's 13 en 14 van de hoofdtekst als in tekstfragment 2 komen visies op de ouderdom van taal en het ontstaan van taal aan de orde.

- 2p 10 Vat de verschillen in zienswijze op het ontstaan en de ouderdom van taal van Chomsky en Levinson samen. Maak voor je antwoord gebruik van onderstaand schema.

	Chomsky	Levinson
bij wie ontstaan?		
wanneer ontstaan?		

Een kritisch lezer zou van mening kunnen zijn dat in alinea 17 het publiek wordt bespeeld, doordat daar met enige geringschatting geschreven wordt over evolutionaire psychologie.

- 2p 11 Citeer twee woorden of woordgroepen uit alinea 17 waaruit deze geringschatting blijkt.

In regels 261-263 wordt voorgesteld dat we 'beter' kunnen nagaan waar mensen hun bijzondere vermogens aan danken.

- 1p 12 Welke eerder in de tekst genoemde opvatting zou met dit voorstel moeten worden bijgesteld?
de opvatting dat
- A het taalvermogen een uniek-menselijke eigenschap is
  - B mens en dier fundamenteel van elkaar verschillen
  - C moraal uit de evolutie kan worden gerechtvaardigd
  - D rolpatronen maar moeilijk veranderd kunnen worden
- 2p 13 Welke van onderstaande formuleringen geeft het beste de hoofdgedachte van de tekst 'De evolutie leert ons geen moraal' weer?
- A Achterhaalde morele opvattingen gekoppeld aan ongefundeerde speculaties over het verloop van de evolutie leiden tot bevestiging van stereotypen.
  - B Een evolutionaire verklaring van het ontstaan van morele vermogens dwingt ons om bepaalde maatschappelijke opvattingen te omarmen.
  - C Wij moeten onze creatieve geest benutten om de maatschappij in te richten naar ons goeddunken, zonder rekening te houden met evolutionaire chronologie.
  - D Wij zijn aangewezen op ons kritisch vermogen om zelf te bedenken wat een goede maatschappij is, aangezien de natuur ons hierbij geen steun biedt.
- 2p 14 Welke twee van onderstaande uitspraken zijn in overeenstemming met de strekking van tekst 1?
- 1 Alleen door hoe-vragen te stellen, kunnen we ons een beeld vormen van een beschaafde samenleving.
  - 2 De evolutie van onze genen is veel bepalender voor ons gedrag dan de culturele tijdgeest.
  - 3 De ideeën van Chomsky over menselijke taal vertonen overeenkomsten met de inzichten van de evolutionair psychologen.
  - 4 Een aantal evolutionair-psychologische verklaringen zorgen voor bevestiging van vooroordelen.
  - 5 Hume had in zijn tijd al in de gaten dat wanneer iets het geval is, dit niet betekent dat het noodzakelijkerwijs het geval is.
  - 6 Verschillen tussen mannen en vrouwen zijn overtuigend te verklaren vanuit de evolutionaire psychologie.

- 1p 15 Tekst 1 is hoofdzakelijk een betoog, want in de tekst
- A worden de opbrengsten van verschillende vormen van onderzoek tegen elkaar afgezet.
  - B worden diverse argumenten tegen de morele inrichting van onze maatschappij gegeven.
  - C worden redenen gegeven voor een andere kijk op de herkomst van menselijke moraliteit.
  - D wordt een duidelijke voorkeur uitgesproken voor een specifieke visie op de evolutieleer.

- 3p 16 Welke drie van onderstaande uitspraken zouden in een beknopte samenvatting van tekst 1 moeten worden opgenomen, gelet op de strekking van de tekst?

Noteer de drie cijfers die voor betreffende uitspraken staan.

- 1 De manier waarop wij in deze tijd denken, is goeddeels bepaald door de *struggle for life* van onze verre voorouders.
- 2 Het is te gemakkelijk om de natuur te gebruiken als bron van inspiratie voor de manier waarop mensen moeten samenleven.
- 3 Steeds meer mensen zijn oprecht geïnteresseerd in de evolutionaire oorsprong van de menselijke natuur.
- 4 Vaak wordt menselijk gedrag abusievelijk toegeschreven aan biologische grondslagen.
- 5 Volgens Chomsky is taal een eenvoudig systeem dat ons grenzeloze gebruiksmogelijkheden biedt.
- 6 We moeten ervoor waken dat pseudowetenschappelijke inzichten onze visie bepalen op de inrichting van de ideale samenleving.

Hieronder volgen vijf uitspraken. Twee ervan zijn feitelijk en drie ervan zijn waardierend.

- 1 “Hetzelfde geldt voor het idee dat onze zelfzuchtige genen maken dat we meer investeren in bloedverwanten dan in anderen.” (regels 62-65)
- 2 “Deze explosie van creativiteit heeft waarschijnlijk iets te maken met de ontwikkeling van taal.” (regels 190-192)
- 3 “Nu kun je het lezen van zulke boeken zien als een onschuldig en ook wel vermakelijk tijdverdrijf, maar wij vinden de inhoud ervan zorgelijk.” (regels 224-227)
- 4 “Het wordt griezelig als zulke pseudowetenschappelijke inzichten onze moraal gaan verklaren en zo een bepaalde visie op het samenleven rechtvaardigen.” (regels 239-243)
- 5 “We kunnen beter nagaan waar wij onze bijzondere vermogens aan danken.” (regels 261-263)

- 3p 17 Neem de cijfers 1 tot en met 5 over en noteer achter elk cijfer een F voor feitelijk of een W voor waardierend.